

Графічні засоби інтимізації в англomовному художньому дискурсі

Роботу виконано на кафедрі прикладної лінгвістики ВНУ ім. Лесі Українки

У статті розглянуто засоби графічного оформлення тексту через призму інтимізації наратива. Продемонстровано, як використані автором у художньому тексті графічні засоби сприяють втіленню комунікативної тактики присутності / залучення адресата на дискурсивному рівні.

Ключові слова: інтимізація, дискурс, текст, графічні засоби, візуальний текст, комунікативна стратегія, комунікативна тактика.

Палійчук А. Л. Графические средства интимизации в англоязычном художественном дискурсе. В статье рассмотрены средства графического оформления текста через призму интимизации нарратива. Показано, как использованные автором графические средства способствуют реализации коммуникативной тактики присутствия / вовлечения адресата на дискурсивном уровне.

Ключевые слова: интимизация, дискурс, текст, графические средства, визуальный текст, коммуникативная стратегия, коммуникативная тактика.

Paliychuk A. L. Graphical Means of Intimization in the English Artistic Discourse. The article deals with the text graphical means in the light of intimization. It demonstrates their influence on the communicative tactics of addressee involvement on the discourse level.

Key words: intimization, discourse, text, graphical means, visual text, communicative strategy, communicative tactics.

Постановка наукової проблеми та її значення. Сучасні дослідження тексту як одного зі складників комунікативного процесу не обмежуються аналізом лише вербальної частини цього феномену. Вивчення прагматичного аспекту тексту обов'язково має включати аналіз його графічного оформлення, адже графіка – це дієвий засіб закріплення інформації.

Незважаючи на значну соціально-культурну роль інтимізації в межах художньої комунікації, на сьогодні немає детального аналізу графічних засобів її реалізації, що й зумовлює особливу **актуальність дослідження**. **Мета** нашої статті – визначити взаємозв'язок між засобами графічного оформлення тексту та його ймовірною інтимізованістю. Відповідно до мети поставлено такі **завдання**: встановити ймовірний інтимізуючий вплив різних видів графічних засобів оформлення тексту на адресата; визначити їхню умовну самостійність – залежність від інших засобів інтимізації; виявити роль засобів графічної образності під час втілення комунікативної тактики присутності / залучення адресата.

Виклад основного матеріалу дослідження. Будучи одним із центральних понять сучасної лінгвістики, дискурс досі вирізняється надзвичайною різноманітністю тлумачень, найбільш універсальним і традиційним із яких вважається визначення Н. Д. Арутюнової. Дискурс – це зв'язний текст у сукупності з екстралінгвістичними, соціокультурними, прагматичними, психологічними та іншими факторами; це текст, узятий в аспекті подій; мовлення, що розглядається як цілеспрямоване соціальне явище, дія як компонент, що бере участь у взаємодії людей та механізмах їхньої свідомості. Дискурс – це мовлення, заглиблене в життя [3, 136]. Такий підхід дає нам змогу розглядати дискурс і як процес, і як вербалізований продукт цього процесу, тому під час аналізу конкретних письмово зафіксованих фрагментів дискурсу вважаємо можливим звертатися до терміна “текст”. Аналіз художнього тексту – це дослідження знакового результату словесного продукту, а аналіз художнього дискурсу – звернення до тексту як до феномену процесуального порядку.

Текстове спілкування, що здійснюється в умовах дистанційованого контакту з використанням лише письмового каналу зв'язку, є міжособистісним і асинхронним. Запізніла реакція-відповідь адресата проектується самим автором і втілюється ним як ідея адресата у змісті й наративній структурі тексту, його адресованості. У свою чергу, інтимізація – це загальний план, або “вектор”, мовленнєвої

поведінки конкретного автора, що реалізується у виборі системи продуманих адресантом поетапних мовленнєвих дій, що приводять до скорочення наративної дистанції між автором та читачем.

Інтимізація – це авторська комунікативна стратегія, що створює ефект близькості, дружби та безпосереднього емоційно-інтелектуального спілкування автора з читачем. Інтимізація, реалізуючись у художньому наративі за допомогою низки комунікативних тактик, також сприяє імітації усної розмови в тексті та викликає ілюзію дійсності, синхронності художньої комунікації [6, 132].

Текст прийнято розглядати як глобальну структуру, що передбачає тісний взаємозв'язок глибинної і поверхової структур, автономність кожної з яких – умовна. На кожному з цих рівнів автор і читач виконують конкретні ролі, які суттєво відрізняються і по-різному впливають на процес інтимізації.

Глибинний рівень, рівень смислу, що представлений взаємозалежністю імпліцитного автора та читача, які в процесі творення та інтерпретації обмінюються смислами, встановлюють зв'язки і “відчувають” один одного, є ключовим у процесі скорочення наративної дистанції, та все ж поверховий рівень представлення тексту є лише умовно поверховим, адже модифікації художнього тексту призводять до його знищення. Специфіка мовного оформлення цілісного художнього образу полягає не лише в підпорядкуванні окремих мовних одиниць усьому тексту, а в їхній самостійній змістовій цілісності. Зважаючи на те, що в художньому тексті кожна одиниця є потенційно експресивною, правомірним буде припущення, що графічні засоби оформлення тексту також мають прагматичне навантаження і можуть слугувати одним із засобів скорочення наративної дистанції між адресантом та адресатом.

На поверховому рівні інтимізацію омовлює наратор, що є епіцентром тексту, індивідуальною словесно-мовленнєвою структурою, яка пронизує всю архітектоніку / композицію художнього тексту й визначає кореляцію всіх його складників. Нараторові протистоїть **нарататор** – той, кому адресовано розповідь і до кого в тексті вербально й за допомогою засобів графічного оформлення звертається наратор.

Під **графічними засобами** розуміємо сукупність способів зовнішньої організації тексту. Графічними засобами послуговуються в організації семантичної структури тексту, забезпечуючи його експресивність і прагматичну заданість [5, 61]. Використання графічних засобів дає змогу збільшити кількість каналів, якими інформація передається адресатові, що сприяє її ефективному засвоєнню. Адресатові не лише надають додаткову інформацію, а залучають суб'єкта сприйняття інформації до індивідуально-авторської картини світу, до його комунікативного простору, до системи авторського мислення та, відповідно, до системи тексту, який сприймається.

На початковому етапі рецепції графічні засоби привертають увагу нарататора до зовнішнього оформлення тексту. Таким чином, форма стає значущою і, взаємодіючи зі значенням графічно виділеної лексичної одиниці, семантично ускладнює її, тому в письмовому тексті розрізняємо власне словесний текст і візуальний текст.

Словесний текст – це графічно зафіксована мова, організована відповідно до граматичних правил. Під **візуальним текстом**, слідом за С. С. Данилюк, розуміємо графічне виконання словесного тексту, що включає графічний поділ тексту, використання різних гарнітур шрифту, наочний матеріал ілюстративного характеру тощо [4, 216–219].

Наратор, орієнтуючись на читача, за допомогою графічної акцентуації намагається досягнути взаєморозуміння, що і є неодмінною умовою інтимізації. Завдяки використанню графічних, стилістичних засобів автор отримує додаткові можливості виокремлення найважливіших із комунікативного погляду елементів, що сприяє посиленню впливу на адресата і залежить не тільки від змісту, а й форми та організації тексту.

За нашими спостереженнями, найчастіше задля передачі додаткового прагматичного смислу автори використовують традиційні засоби пунктуації або їх повторення. Базові графічні прийоми не є самостійними і лише підсилюють такі засоби інтимізації, як риторичні питання та твердження, суб'єктивну емоційну оцінку, проміналізують еліптичні речення, авторські коментарі, наприклад:

What a strange woman! (Maugham, p. 173).

У межах традиційного мовлення наратора така відверта суб'єктивна емоційна оцінка однієї з героїнь виділяється не лише своєю граматичною формою – питання, а й графічно – за допомогою знака оклику.

Експресивна пунктуація відображає, актуалізує різноманітні стилістичні прийоми, зокрема риторичне питання:

Can the imagination want more material than this to go on a journey through time and space? (Maugham, p. 232).

Наратор стимулює увагу читача, спонукає його до спільних роздумів.

Особливо часто функцію виділення комунікативно важливих елементів у тексті виконують три крапки, зокрема наприкінці еліптичного речення:

It couldn't be helped. That girl was... (Mansfield, p. 68).

Таким способом наратор виконує відразу декілька важливих дій задля інтимізації цієї ділянки тексту: створює ефект усного мовлення, привертає увагу читача до виділеного еліптичного речення і спілкується із адресатом на рівні імплікатур. Як зазначає Т. О. Анохіна, в англійському художньому дискурсі силієнціальні знаки (здебільшого три крапки та тире) вказують на емоційно-психологічний стан комуніканта [1, 9]. Така щирість адресанта, ймовірно, скорочує наративну дистанцію і сприяє інтимізації наративу.

Цікавим є також використання трьох крапок на початку абзацу, ще перед реченням, наприклад:

... Now she sat on the veranda of their Tasmanian home, leaning against her father's knee (Mansfield, p. 18).

Такий графічний прийом впливає на процес інтерпретації, демонструючи читачеві перенесення акценту уваги з попереднього абзацу на новий. До того ж, графічно позначена пауза на початку абзацу в поєднанні із часовим дейктиком *now*, що викликає в адресата враження синхронної комунікації, передає емоційний стан наратора та його реалістичність для читача.

Графічний прийом капіталізації прямих звертань до читача посилює їх інтимізуючий ефект, наприклад:

*This Author was not gifted with an invitation and therefore must suffer at home with a jug of wine, a loaf of bread, and this column, but alas, do not feel pity, **Dear Reader*** (O. Henry, p. 16).

Наратор намагається бути гіперувічливим зі своїм адресатом, додатково демонструючи йому свою повагу та приязне ставлення.

Слід наголосити, що такі графічні прийоми, як прості пунктуаційні знаки, редульковані пунктуаційні знаки, шрифтові виділення та стилістична капіталізація, не мають самостійної інтимізуючої сили і лише проміналізують, посилюють уже зазначені нами.

Стилістичні прийоми графічної образності ми вважаємо самостійними, повноцінними графічними засобами інтимізації. **Графічна образність**, за І. В. Арнольд, – це поділ тексту на абзаци або вірша на строфи, фігурна поезія [2, 315]. На нашу думку, цей специфічний, нетрадиційний спосіб оформлення наративного дискурсу сприяє проміналізації повідомлення, переданого таким способом.

У межах проаналізованого нами емпіричного матеріалу знаходимо ряд прийомів графічної образності, які сприяють постійній інтимізації наративу, викликаючи в читача враження присутності, залученості до зображеного світу. Це дає нам змогу вважати їх засобами втілення однієї з комунікативних тактик інтимізації – тактики присутності / залучення адресата до художнього світу.

Описуючи одну з кімнат будинку, наратор намагається візуалізувати картину в очах наратора. Наприклад:

Above the bed there was a big text in a deep black frame: –

“Lost! One Golden Hour

Set with Sixty Diamond Minutes.

No Reward Is Offered

For It Is Gone For Ever!” (Mansfield, p. 110).

У читача, котрий ще навіть не інтерпретує текст, а просто зчитує оформлене таким способом художнє повідомлення, виникає відчуття присутності, разом з наратором, у вигаданих подіях.

Іноді наратор прямо вказує читачеві на достовірність, точність своєї інформації, буквально надаючи читачеві “докази”, наприклад:

This time he brought out a torn leaf of some book or journal. The heading of the page was the Turkish Spy (нідкреслення – О. Генрі) in old-style type; the printing upon it was this:

“There is a man come to Paris in this year 1643 who pretends to have lived these sixteen hundred years. (...) He lives forever; but at the end of every hundred years he falls into a fit or trance, on recovering from which he finds himself in the same state of youth in which he was when Jesus suffered, being then about thirty years of age.

“Such is the story of the Wandering Jew, as told by Michob Ader, who relates – ”

Here the printing ended (O. Henry, p. 458).

Такий прийом графічної образності додатково актуалізують шрифтовими відхиленнями – зменшенням кеглю та авторським виділенням *Turkish Spy*. До того ж, саму цитату виділено із двох боків інтимізуючими авторськими коментарями – *the printing upon it was this* та *here the printing ended* із включеними до їх структури дейктиками *this* і *here*, що дублюють ефект присутності, близькості читача до наратора та самих подій наративної історії.

Висновки. Отже, в художньому тексті графічні стилістичні засоби виконують низку прагматичних функцій, які сприяють інтимізації наративу. На початковому етапі рецепції графічно виділені ділянки тексту привертають увагу адресата незвичністю свого оформлення. Так графіка сприяє виокремленню комунікативно важливих елементів, оскільки акцентує увагу адресата на скороченні наративної дистанції. Засоби експресивної пунктуації посилюють дію тих засобів наративного коду інтимізації, з якими вживаються.

Прийоми графічної образності, що викликають у читача враження присутності, наочності зображуваного, є самостійними засобами інтимізації й використовуються задля втілення комунікативної тактики присутності / залучення адресата.

Перспективи подальшого дослідження вбачаємо в подальшому аналізі засобів графічного оформлення та їх імовірного інтимізуючого впливу на адресата в різних типах дискурсу, зокрема публіцистичному та науковому.

Література

1. Анохіна Т. О. Невербальні та вербальні засоби екстеріоризації силенціального ефекту в англomовному художньому дискурсі : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / Т. О. Анохіна. – Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К., 2006. – 18 с.
- Арнольд И. В. Стилистика. Современный английский язык : учеб. для вузов. – 5-е изд., испр. и доп. / И. В. Арнольд. – М. : Флинта ; Наука, 2002. – 384 с.
- Арутюнова Н. Д. Дискурс / Н. Д. Арутюнова // ЛЭС. – М. : Сов. энцикл., 1990. – С. 136–137.
- Данилюк С. С. Використання графічних засобів у текстах електронної пошти / С. С. Данилюк // Наук. зап. Сер. : Філологія. – Вінниця : ВДПУ, 2009. – С. 216–219.
- Мороховский А. Н. Стилистика английского языка / А. Н. Мороховский, О. П. Воробьева, Н. И. Лихошерст. – Киев : Вища шк., 1991. – 272 с.
- Палійчук А. Л. Коефіцієнт ефективності інтимізації у комунікативних блоках тексту / А. Л. Палійчук // Матеріали XI міжвуз. конф. молодих вчених “Сучасні проблеми та перспективи дослідження романських та германських мов і літератур” (26–27 січ. 2011 р.). – Донецьк : ДонНУ, 2011. – С. 132–134.

Джерела ілюстративного матеріалу

- Henry O. 100 Selected Stories (chosen by Sapper) / O. Henry. – Wordsworth Editions Limited, 1995. – 735 p.
 Mansfield K. The Garden Party / K. Mansfield. – Penguin Classics, 1998. – 192 p.
 Maugham S. Sixty-Five Short Stories / S. Maugham. – London : William Heinemann Limited and Octopus Books Limited, 1976. – 937 p.

Статтю подано до редколегії
01.04.2011 р.